

PROBLEMI STROJEGRADNJE

Podjetja strojegradnje se že dalj časa borijo z znatnimi težavami, ki izvirajo predvsem iz nezadostnega izkoriščanja zmogljivosti. Zmogljivosti v proizvodnji opreme so v l. 1956 v povprečju izkoriščala 68 odstotno, zmogljivosti pa, ki izdelujejo stroje in naprave, posebej 61 odstotno, železne konstrukcije 55 odstotno, kmetijske stroje in orodje 78 odstotno in tako dalje. V prejšnjem razdobju, ko je bilo investiranje v povečano proizvodnjo intenzivnejše, teh težav ni bilo. Vpliv tržišča in zoževanje investicijske graditve sta odkrila vrsto slabosti in težav v strojegradnji. Pri nizkem izkoriščanju zmogljivosti in nezadostni zaposlenosti strojegradnje se je znižala rentabilnost proizvodnje, ker so stroški za osnovna sredstva in režijo visoko obremenjevali proizvodno enoto. K temu je prispevala svoje še struktura naših podjetij, ki smo jih gradili kot velika podjetja univerzalnega značaja, nismo pa zgradili dovolj majhnih specializiranih podjetij, ki bi bila primerna za kooperacijo.

Strojegradnja ni bila pripravljena na izvoz, a ni niti razpolagala z zadostno izbiro in tehnično dokumentacijo. Komerčna služba prav tako ni bila najbolje organizirana, ker ni bilo težav pri prodaji. Investicije v gradbeno delo so bile zelo velike, strojni park pa ni bil popolnoma kompleten zaradi težav pri nabavi deviz. V novem položaju je bila vsa strojegradnja prisiljena usmeriti se k izvozu svojih izdelkov, morala se je usposobiti, da vzdrži konkurenco inozemske opreme, ki smo jo zaradi ugodnih kreditnih aranžmajev uvozili v državo v večji količini. Posamezna podjetja so se morala specializirati za določeno proizvodnjo, povečati svojo izbiro in si priskrbeti tehnično dokumentacijo. V takem položaju so se nekatera podjetja znašla in so se precej prilagodila sedanjim pogojem, nekaterim pa to ni uspelo popolnoma bodisi zaradi objektivnih vzrokov kakor na primer nekompletnosti naprav, pomanjkanja kadrov in podobno, bodisi zaradi svojih subjektivnih slabosti.

Izenačenje delovnih pogojev

Zaradi vseh teh problemov je Združenje strojegradnje predložilo državnim organom določene probleme in predlagalo, kako bi jih bilo treba rešiti v interesu tako strojegradnje kakor skupnosti. Smisel teh predlogov je v tem, da bi se izenačili delovni pogoji naše in inozemske strojegradnje, da bi naša strojegradnja lahko bila konkurenčno sposobna na tujem tržišču in da bi imela na domačem tržišču določeno gospodarsko upravičeno zaščito.

V tem smislu je bilo tudi predlagano, da bi s povečanjem lastnih sredstev, ki bi jih puščali strojegradnji, modernizirali in dopolnili strojni park.

Osnovni problemi, ki so v strojegradnji, so naslednji: cene opreme so zelo visoke in daleč presegajo paritetne svetovne cene. To je bilo povzročeno na eni strani z dosedanjim faktorjem na uvoz reprodukcijskega materiala in prometnim davkom, tako da je stal en obračunski dolar 900 do 1300 dinarjev, po drugi strani pa je dobiček naše strojegradnje precej visok in se giblje okrog 17 %, realno pa bi bilo, da bi znašal 10 %. K temu pridejo tako visoki stroški za osnovna sredstva kakor režija, slabša produktivnost, težje konstrukcije itd.

Nedvomno je, da je večja prodaja proizvodnje, a s tem tudi boljše izkoriščanje zmogljivosti, odvisna v znatni meri od znižanja cen. No, tu so znane težave objektivnega značaja.

Predvsem so potrebne spremembe v cenah reprodukcijskega materiala v smislu izenačevanja cen domačega materiala in materiala iz uvoza. Drugič so potrebne spremembe v sistemu razdelitve dohodka, ker so zdaj kolektivi prisiljeni, da kalkulirajo visok dobiček, da bi zagotovili sredstva za dopolnilne plače in sklade samostojnega razpolaganja. Zaradi izenačenja domačih in inozemskih proizvajalcev opreme bo potrebno uvesti ob nekaterih drugih ukrepih uvozne koeficiente na opremo, ki jo uvažamo, njihova višina pa naj bi se določala na osnovi svetovnih cen ob priznavanju našim podjetjem razlike zaradi akumulacije in ob minimalni zaščiti.

Zaradi boljšega izkoriščanja zmogljivosti predlaga združenje, da se v zvezi z uveljavitvijo perspektivnega plana omogoči investitorjem, da lahko sklepajo nakupe opreme v breme sredstev bodočih skladov med petletnim planom.

Ta zahteva je nedvomno upravičena, toda glede na našo politiko omejevanja investicij v toku enega leta, je treba to vprašanje rešiti v okviru kreditov, ki bi jih banka dajala na razpolago posameznemu podjetju za prodajo na kredit, ali, kolikor je mogoče, roke dobave uskladišči z roki zbiranja sredstev v skladih investitorjev. To zahteva tudi večjo stabilnost našega gospodarskega sistema, da bodo mogla podjetja z večjo sigurnostjo računati na sredstva svojih skladov v prihodnjih letih.

Združenje nadalje misli, da si je pri nakupovanju opreme v inozemstvu treba prizadevati, da ne bi uvozili kompletne

opreme, temveč da si prizadevamo skleniti s tujim dobaviteljem pogodbe o kooperaciji z domačimi podjetji in da se take pogodbe vežejo na izročitev tehnične dokumentacije, kar je kot načelo popolnoma pravilno, samo da je to odvisno tudi od sposobnosti naših podjetij, da se po ustreznih cenah vključijo v kooperacijo.

Zaradi olajšanja trenutno težavnega položaja strojegradnje predlaga združenje, da se napravijo določene spremembe v ekonomskih instrumentih, kakor na primer, da se uvedejo enake obresti na osnovna sredstva za vse proizvajalce opreme ne glede na to, v kateri veji so, tako da bodo obresti nižje od 6 %, nadalje, da se omogoči proizvajalcem opreme razbremenitev od nekaterih ne dovolj uporabljenih in nepotrebnih osnovnih sredstev s prodajo tudi v inozemstvo, če pa to ni mogoče, tedaj naj se ta sredstva odpišejo, toda v breme izrednih izdatkov. Ti problemi zaslužijo pozornost in bi bilo treba najti zanje ustrezne rešitve v zvezi s sedanjim izpopolnjevanjem našega gospodarskega sistema.

Nadalje predlaga omejevanje povečanja zmogljivosti strojegradnje ob sodelovanju združenja.

Problem kadrov je prav tako zelo pereč. Njegovo reševanje bo terjalo dolgoročnejšo politiko izobraževanja kadrov. No, v sedanjem trenutku predlagajo, da se izvrši revizija strokovnih kadrov v inozemskih predstavništvih in da se določijo kriteriji, kateri kadri se lahko zaposlijo v njih, oziroma, da se predpiše obvezni staž v proizvodnji za strokovne kadre po šolanju v trajanju treh do pet let, po katerem se šele lahko zaposlijo v projektantskih in drugih institucijah. Nedvomno je, da bi se tako vrnilo določeno število kadrov nazaj v proizvodnjo.

Predlogi o osnovnih in obratnih sredstvih

Nekaj predlogov je bilo predloženih s sektorja osnovnih in obratnih sredstev. V strojegradnji je precej visok odstotek odpisanosti osnovnih sredstev, kar kaže na njihovo hitrejšo zamenjavo. Amortizacija za zamenjavo pa je v znatnem delu blokirana, knjigovodstvena vrednost opreme je znatno nižja kakor sedanje cene, amortizacijski skladi se uporabljajo za obvezni delež v novih investicijah itd. Vse to vpliva na počasni tempo zamenjave dotrajanih osnovnih sredstev.

Združenje predlaga, da osnovna sredstva revaloriziramo, da se preneha blokirati amortizacija ne samo pri strojegradnji, temveč tudi v drugem gospodarstvu, ki bi se tedaj hitreje usmerilo k zamenjavi, da se popravijo stopnje amortizacije, da se opravlja odpis hitreje in še nekatere ukrepe.

Ti problemi zares povzročajo težave v industriji, toda tu smo omejeni z našimi možnostmi akumulacije. Če bi sprejeli v popolnosti vse predloge, tedaj ne bi ostalo mnogo za razširjeno reprodukcijo, to pa je nemogoče.

Z izpopolnjevanjem našega sistema amortizacije bi bilo potrebno omogočiti postopno reševanje tega vprašanja v daljšem razdobju, v katerem bi postopno spreminjali strukturo investicij v korist večjega deleža amortizacije. Tempo teh sprememb pa mora biti odvisen od povečanja nacionalnega dohodka v celoti, ker bodo zaradi naše gospodarske zaostalosti še vrsto let potrebne velike investicije v nove zgradbe, posebno pa v gospodarske veje izven industrije, kakor na primer v kmetijstvo, promet itd.

Na področju obratnih sredstev so nekateri predlogi popolnoma sprejemljivi, nekateri pa se reducirajo na kritiko sistema, ki je bil nedavno uveden in ki je pokazal vrsto pomanjklivosti in izboljšav v primerjavi s prejšnjim stanjem, ter bo le potrebno njegovo nadaljnje izpopolnjevanje na temelju dosedanjih izkušenj.

Prodaja izdelkov strojegradnje v inozemstvo terja prav tako nekatere ukrepe in večina predlogov na tem področju bo ugodno rešena.

Toda razen vseh teh zadev, ki predvsem terjajo olajšave in pomoč od zunaj, je vrsta vprašanj, ki so prav toliko, če ne še bolj pomembna za uspešno delo strojegradnje. To so razni organizacijski problemi specializacije in kooperacije, odpravljanje raznih subjektivnih slabosti, povečanje izbire, osvajanje kakovosti, izenačevanje v normativih z inozemstvom, nabava tehnične dokumentacije in podobno, od katerih je v znatni meri odvisen individualni uspeh posameznih podjetij. Temu je treba dodati še vprašanje boljšega izkoriščanja mehanizacije, modernizacije tehnološkega procesa in večje delovne storilnosti.

V tem smislu bi moralo Združenje strojegradnje prav tako izdelati predlog ukrepov, ki bi bili na notranjem planu za podjetje zelo velikega pomena.

M. U.